

Inž. Franjo Kamenečki

Institut za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela
Poljoprivrednog fakulteta Sveučilišta, Zagreb

POTROŠNJA SVJEŽEG VOĆA I GROŽĐA U JUGOSLAVIJI — ODNOSI I TENDENCIJE KRETANJA

U V O D

Cilj svake proizvodnje je podmiriti bilo koji oblik potrošnje. Proizvodi se zato da bi se trošilo, a da bi se moglo trošiti, mora se proizvoditi (ili uvoziti). Zato su proizvodnja i potrošnja dvije međuzavisne veličine, između kojih dolazi do simultanog i reverzibilnog djelovanja. Porast potrošnje zahtijeva adekvatan porast proizvodnje, a pad proizvodnje (bez povećanog uvoza ili primjene supstituta) izaziva pad potrošnje. Uporedo s mijenjanjem visine i strukture potrošnje mora se mijenjati visina i struktura proizvodnje.

Potrošnja određuje proizvodnju. Zato tendencija njenog kretanja, odnosno kvantificirana i periodizirana projekcija potrošnje, određuje potreban razvoj i projekciju proizvodnje. S tog aspekta treba analizirati i potrošnju vina i svježeg grožđa u odnosu na potreban razvoj jugoslavenskog vinogradarstva.

To je naročito važno sada, u vrijeme priprema za izradu novog petogodišnjeg plana, i kod općenito nedovoljno analizirane potrošnje vinogradarskih proizvoda u Jugoslaviji. Zato nam je ovdje cilj da odredimo visinu i tendenciju kretanja potrošnje svježeg voća i grožđa, posebno potrošnje svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji za razdoblje 1952—1967. godine (za koje postoje podaci).

Potrošnja vinogradarskih proizvoda u Jugoslaviji općenito još nije dovoljno ispitana, a o potrošnji svježeg grožđa čak nema ni objavljenih podataka. Posebna teškoća je u tom što nema zadovoljavajućih ekonomskih analiza. Tako, na primjer, podaci o potrošnji vina po stanovniku u Jugoslaviji, određeni na temelju bilance »prirodnog« vina, iako se često upotrebljavaju, nisu ispravni, jer je neispravna i sama bilanca, dok se bilanca grožđa (posebno i ne sastavlja. Zbog toga se nalazimo u situaciji da o potrošnji glavnih vinogradarskih proizvoda ili nema podataka, ili su oni nepotpuni, odnosno neispravni. Zato i nema toliko potrebnih analiza o tendencijama kretanja njihove potrošnje i velika proizvoljnost u projekcijama potrošnje vina i svježeg grožđa u nas.

Da bismo bar donekle ublažili tu veliku manjkavost, analizirali smo potrošnju svježeg voća i grožđa i posebno potrošnju samo svježeg grožđa, kako bismo dobili odgovore na slijedeća osnovna pitanja:

- 1) kolika je potrošnja svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji;
- 2) da li ona raste, stagnira ili opada,
- 3) ako raste, da li raste sporije, jednako ili brže od potrošnje svježeg voća i grožđa kao agregata.

U analizi smo se suočili s nizom teškoća, posebno u analizi potrošnje svježeg grožđa.

Dok o potrošnji svježeg voća i grožđa (kao agregata) po stanovniku postoje podaci, koji su dobiveni na temelju bilance, takvih podataka o potrošnji svježeg grožđa nema. U našoj statistici također nema ni drugih podataka, koji su potrebni da bi se odredila potrošnja svježeg grožđa. To posebno vrijedi za podatke o dijelu ukupne proizvodnje grožđa koji se prerađuje u vino i u bezalkoholne proizvode (groždani sok, kompot i dr.), te za proizvodnju i strukturu korištenja stolnog grožđa. Zato smo, u granicama mogućnosti, potrošnju svježeg grožđa morali odrediti sami, a to smo učinili na slijedeći način:

Od ukupne proizvodnje grožđa po godinama u Jugoslaviji odbili smo količinu prerađenu u vino, prema podacima međunarodne statistike. Tako dobivena razlika predstavlja raspoloživu količinu svježeg grožđa za (domaću) potrošnju u svježem stanju, za izvoz i za bezalkoholnu preradu. Od te količine smo odbili izvezenu količinu stolnog grožđa po godinama i dobili raspoloživu količinu svježeg grožđa za domaću potrošnju i za bezalkoholnu preradu. Budući da o bezalkoholnoj preradi grožđa u Jugoslaviji uopće nema podataka, a da je ona u drugim zemljama općenito malena, to smo je zanemarili. Odatle proizašla greška ne može biti velika, a ako i postoji, tada je u potrošnji svježeg grožđa obuhvaćena i potrošnja bezalkoholnih prerađevina. Od tako dobivene količine odbili smo gubitke, koji su jednaki gubicima kod svježeg voća i grožđa u bilanci statistike.

Dobivena razlika predstavlja ukupnu domaću potrošnju svježeg grožđa. Dijeljenjem te količine s brojem stanovnika po godinama dobivena je potrošnja svježeg grožđa po stanovniku. Zalihe stolnog grožđa (samo ono se čuva u hladnjačama) nismo mogli odrediti i uzeti u račun, a kako su općenito malene, to ih se može i zanemariti. Osim toga, prijelazne zalihe ne mijenjaju osnovne odnose i tendencije kretanja potrošnje u dugom vremenskom nizu. Tako smo dobili vremenski niz o potrošnji svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji, koji dopušta osnovne i globalne usporedbe s nizom o potrošnji svježeg voća i grožđa iz statistike. Neznatne moguće razlike nisu bitne.

1) POTROŠNJA SVJEŽEG VOĆA I GROŽĐA PO STANOVNIKU U JUGOSLAVIJI 1952—1967. GODINE PREMA BILANCAMA

Opisanim postupkom dobili smo podatke o potrošnji svježeg grožđa po stanovniku, koje zajedno s podacima o potrošnji svježeg voća i grožđa prema statistici sadrži tabela 1.

Potrošnja svježeg voća i grožđa u agregatu veoma je nestabilna i ima blagu tendenciju porasta. Općenito je veća u rodnim godinama. Odatle je vidljivo da ona prvenstveno zavisi o proizvodnji i da je pretežno naturalna, tj. da nije stabilizirana putem tržišta (posebno uvoza).

Tabela 1. — Potrošnja svježeg voća i grožđa po stanovniku u Jugoslaviji
1952—1967. godine

(kg)

Godina	Potrošnja		Verižni indeksi	
	Svježe voće i grožđe	Svježe grožđe	Svježe voće grožđe	Svježe grožđe
1952.	35,4	5,4	—	—
1953.	56,3	9,0	159,0	168,4
1954.	35,6	4,9	63,2	54,1
1955.	56,8	11,4	159,5	230,5
1956.	29,5	5,6	51,9	49,3
1957.	47,8	8,6	162,0	153,2
1958.	45,2	10,9	94,5	126,3
1959.	68,6	8,4	150,8	77,5
1960.	35,9	7,0	52,6	82,9
1961.	46,5	11,4	129,5	163,4
1962.	40,0	11,7	86,0	102,6
1963.	56,0	9,9	140,0	84,6
1964.	56,2	11,6	100,3	117,2
1965.	45,2	10,8	80,4	93,1
1965.	45,2	10,8	80,4	93,1
1966.	59,4	12,9	131,4	119,4
1967.	63,2	8,0	106,4	62,0

Izvori: Svježe voće i grožđe — SGJ — 1963—1968,
Svježe grožđe — SGJ — 1954—1968, Statistika vanjske trgovine 1952-1968,
FAO statistika i Inž. Dobrosav Tadić, inž. Vida Perović: Bilansi i po-
trošnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda; Savezni zavod za stati-
stiku: Studije, analize i prikazi 24, Beograd, novembar 1965.

U usporedbi s drugim zemljama, potrošnja svježeg voća i grožđa po sta-
novniku u Jugoslaviji je malena. U odnosu na zapadnoevropske zemlje ma-
nja je između 0,1 i 2 puta.

Potrošnja svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji također je veoma
nestabilna, čak nestabilnija od potrošnje svježeg voća i grožđa u agregatu.
I ona je, dakle, prvenstveno određena proizvodnjom i pretežno naturalna.
Općenito se povećava, i to brže od potrošnje svježeg voća i grožđa u
agregatu. Takva tendencija naročito se ispoljava od 1960. godine.

Uspoređena s drugim zemljama, potrošnja svježeg grožđa po stanovniku
u Jugoslaviji apsolutno i relativno je visoka. Od evropskih zemalja veću
potrošnju svježeg grožđa po stanovniku od Jugoslavije imaju samo Bugar-
ska, Grčka i Italija, a od vanevropskih još Izrael, Jordan i Turska. Iza
Jugoslavije znatno zaostaju Austrija, Danska, Francuska, SR Njemačka, USA
i dr., kao i socijalističke zemlje, posebno Poljska, Čehoslovačka, DR Nje-
mačka i SSSR.

Ono što u Jugoslaviji može biti malo je potrošnja stolnog grožđa.

U većini evropskih zemalja svježe grožđe u potrošnji svježeg voća ukupno zauzima ispod 5%, odnosno ispod 10%. U Jugoslaviji ono zauzima okruglo 19%.

Prema tome, značenje svježeg grožđa u potrošnji svježeg voća ukupno u Jugoslaviji je veće nego u većini zemalja Evrope. To, međutim, nije prvenstveno posljedica adekvatno veće potrošnje svježeg grožđa, već manje potrošnje svježeg voća ukupno po stanovniku.

Učešće svježeg grožđa u potrošnji svježeg voća ukupno u Jugoslaviji visoko je zato, što je potrošnja svježeg voća malena.

Tendencije kretanja potrošnje svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji pokazuju jednadžbe trendova i stope rasta, koje za razdoblje 1952—1967. godine glase:

Jednadžba trenda		Stopa rasta (%)
Svježe voće i grožđe	$Y_c = 40,884 + 1,0238 X$	2,15
Svježe grožđe	$Y_c = 6,9886 + 0,29735 X$	3,34

Ishodište = 1952. godina

Jedinica Y—a = 1 kg

Jedinica X—a = 1 godina

Potrošnja svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji je rasla, ali apsolutno i relativno sporo. Ipak, stopa rasta potrošnje svježeg grožđa je veća od stope rasta potrošnje svježeg voća i grožđa kao agregata.

Dakle, iako sporo, potrošnja svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji je rasla, tako da se povećala i osnovica za razvoj vinogradarstva, posebno osnovica za razvoj proizvodnje stolnog grožđa.

Odnosi između potrošnje svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa vidljivi su iz petogodišnjih prosjeka i indeksa.

Tabela 2. — Prosječna potrošnja svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji po razdobljima (kg)

Razdoblje	Količina		Indeksi (1953/57 = 100)	
	Svježe voće i grožđe	Svježe grožđe	Svježe voće i grožđe	Svježe grožđe
1953/57.	45,2	7,9	100,0	100,0
1958/62.	47,2	9,9	104,4	125,3
1963/67.	56,0	10,6	123,8	134,1

Indeksi potrošnje svježeg grožđa veći su od indeksa potrošnje svježeg voća i grožđa kao agregata, a učešće svježeg grožđa povećano je od 17,4% 1953/57. na 18,9% 1963/67. godine.

Dakle, potrošnja svježeg grožđa u potrošnji svježeg voća i grožđa po stanovniku u Jugoslaviji relativno se povećava. To je značajna kvalitativna promjena.

Takav zaključak nameće se analizom podataka iz bilanci.

2) POTROŠNJA SVJEŽEG VOĆA I GROŽĐA I SAMO SVJEŽEG GROŽĐA PREMA ANKETAMA

Drugi izvor podataka o potrošnji svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa su ankete o potrošnji i porodičnim budžetima četveročlanih radničkih i službeničkih porodica, koje se provode od 1954. godine. Za seljačka domaćinstva postoje samo podaci o potrošnji svježeg voća i grožđa u agregatu. Na žalost, i za četveročlane radničke i službeničke porodice usporedive serije mogu se sastaviti samo do 1961. godine. Za 1962. godinu podaci nisu objavljeni, a od 1963. izmijenjen je sistem praćenja i objavljivanja podataka. Stoga ih iznosimo samo radi ilustracije.

Tabela 3. — Ukupna potrošnja svježeg voća i potrošnja svježeg grožđa u četveročlanim radničkim i službeničkim porodicama u Jugoslaviji 1954-1961. g.

Godina	Radnička		Službenička	
	Ukupno	Svježe grožđe	Ukupno	Svježe grožđe
1954.	101	9	119	12
1955.	108	11	122	13
1956.	107	8	121	11
1957.	115	10	146	15
1958.	121	15	147	21
1959.	144	15	178	22
1960.	125	13	151	18
1961.	138	15	152	19
Ø 1954/57.	108	9,5	127	12,7
Ø 1958/61.	132	14,5	157	20,0

Izvori: Statistički bilten SZS, br. 75, 87, 124, 145, 175, 208, 213, 221 i 258.

Potrošnja svježeg voća i grožđa (ukupno) u radničkim porodicama je rasla, ali je brže rasla potrošnja samo svježeg grožđa (na bazi 1954/57. indeksi u 1958/61. iznose 122,2 i 156). Jednako je u službeničkim porodicama, u kojima indeks potrošnje svježeg voća i grožđa 1958/61. iznosi 123,6, a samo potrošnje svježeg grožđa 157,4.

Dakle, već do 1961. godine potrošnja svježeg grožđa u Jugoslaviji rasla je brže od potrošnje svježeg voća i grožđa kao agregata.

Iako dobiveni na drugom metodološkom temelju, podaci iz anketa otkrivaju iste tendencije kao i podaci iz bilanci.

Međutim, podaci iz bilanci potvrđuju da su se takve tendencije nastavile i nakon 1961. godine.

Ukratko, već od 1952. odnosno 1954. godine, u Jugoslaviji postoji tendencija bržeg porasta potrošnje svježeg grožđa od potrošnje svježeg voća i grožđa kao agregata.

3) POTROŠNJA SVJEŽEG VOĆA I GROŽĐA U ZAVISNOTI OD DOHOTKA ANKETIRANIH DOMAĆINSTAVA

Da bismo dobili potpunije rezultate i čvršći temelj za zaključke, pristupili smo analizi potrošnje svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa u zavisnosti od dohotka anketiranih domaćinstava.

Primjenom regresione analize odredili smo jačinu veze (korelaciju) između visine dohotka i potrošnje navedenih proizvoda po članu, kao i dohodovni elasticitet njihove potrošnje.

Regresiona analiza značajna je u tome što daje sigurne pokazatelje i otkriva realne tendencije, pa se njeni rezultati primjenjuju i za projekcije potrošnje.

U našoj analizi ponovno se javlja problem upotrebljivih (usporedivih) podataka. Usporedivi podaci za sve kategorije domaćinstava bez obzira na broj članova, postoje samo za 1963. godinu.

Za poljoprivredna domaćinstva, opet, nema podataka samo o potrošnji svježeg grožđa. Zato smo analizirali potrošnju svježeg voća i grožđa u zavisnosti od dohotka u poljoprivrednim domaćinstvima 1956—1965. godine, te potrošnju svježeg voća i grožđa kao agregata i samo potrošnju svježeg grožđa po članu u osnovnim kategorijama domaćinstava, kao i za sva domaćinstva obzirom na broj članova u 1963. godini.

Tako smo dobili pokazatelje o potrošnji svježeg voća i grožđa, odnosno samo svježeg grožđa, u zavisnosti od dohotka za istu kategoriju domaćinstava u vremenskom nizu, za različite kategorije domaćinstava u jednoj godini i za sva domaćinstva prema broju članova.

Takva analiza je znatno obuhvatnija, a zaključci su sigurniji.

Vrijednost rezultata regresione analize ne umanjuje činjenica što je djelomično primijenjena na jednu godinu.

»Teorijski se može početi od postavke da, ako je u odnosima potrošnje i dohotka anketiranih porodica u jednoj godini konstatovana određena pravilnost, koja ima i svoj matematski izraz u datom obliku funkcije, onda se takva pravilnost, pod uslovom da nema uticaja drugih faktora, može očekivati i u doznijim godinama«.¹

To vrijedi i za ranije godine. Ukratko, ako je između dohotka i potrošnje nekog proizvoda u jednoj godini ustanovljena jaka korelacija, onda ona postoji i u nizu godina, tj. ta veza nije slučajna, već stalna. Dobivene rezultate naše regresione analize sadrži tabela 4.

Između visine dohotka i potrošnje svježeg voća i grožđa po članu u poljoprivrednim domaćinstvima postoji veoma jaka do potpuna i pozitivna korelativna veza, i to u svim analiziranim godinama. Ona je, međutim, različita po godinama. To znači da osim visine dohotka na potrošnju utječu i drugi činioci.

¹ Vidosav Tričković: Statistika u službi proučavanja promena u strukturi lične potrošnje, Referat na VI Sastanku Jugoslavenskog statističkog društva, Beograd, 15. do 18. septembra 1960. godine, str. 167.

Dakle, potrošnja svježeg voća i grožđa po članu poljoprivrednih domaćinstava u Jugoslaviji povećava se usporedo s porastom dohotka, između njih postoji stalna i opća, jaka do potpuna i pozitivna korelativna veza. To vrijedi i za potrošnju samo svježeg grožđa.

Pozitivnu vezu potvrđuju i prosječni koeficijenti elastičnosti te potrošnje o zavisnosti od dohotka u svim godinama.

Postoji, dakle, velika uniformnost dobivenih rezultata, koja nameće slijedeći zaključak:

Potrošnja svježeg voća i grožđa po članu poljoprivrednih domaćinstava raste usporedo s porastom dohotka, a razlike koje postoje između pojedinih godina očituju se samo u jačini veze, tj. u intenzitetu promjena, ali ne i u osnovnoj tendenciji. Porast potrošnje tih proizvoda u zavisnosti od dohotka postoji u svim godinama, tako da je stalan, kao i na svim nivoima dohotka, što znači da je opći.

Tabela 4. — Korelacioni koeficijenti (r) i prosječni koeficijenti elastičnosti (E) potrošnje voća i grožđa i samo svježeg grožđa u zavisnosti od dohotka po godinama i po kategorijama domaćinstva u Jugoslaviji.

Kategorija domaćinstva	Proizvod	Godina	r	E	
Poljoprivredna	Svježe voće i grožđe	1956.	0,9498	1,3751	
		1958.	0,9386	0,6405	
		1959.	0,9375	0,6201	
		1960.	0,7417	0,4022	
		1961.	0,9424	0,4727	
		1962.	0,9612	0,4754	
		1963.	0,7556	0,3489	
		1964.	0,9719	0,5050	
		1965.	0,5812	0,3716	
Sva domaćinstva	Svježe voće i grožđe	1963.	0,9958	0,6898	
Poljoprivredna		1963.	0,9729	1,0341	
Nepoljoprivredna		1963.	0,9950	0,6692	
Sva domaćinstva	Svježe grožđe	1963.	0,9850	0,6700	
Poljoprivredna		1963.	0,9851	1,1993	
Nepoljoprivredna		1963.	0,9743	0,6659	
Sva domaćinstva:	Svježe voće i grožđe	1963.	1—člana	0,9591	0,4678
			2—člana	0,9739	0,5275
			4—člana	0,9892	0,6391
			6—člana	0,9975	0,6564
Sva domaćinstva:			Svježe grožđe	1963.	1—člana
	2—člana	0,9049			0,5515
	4—člana	0,9651			0,6246
	6—člana	0,9750			0,6739

Izračunato prema podacima Statističkog biltena SZS, br. 113, 170, 266, 295, 353, 367, 368, 387 i 474.

Do jednakih rezultata došli smo analizom potrošnje po kategorijama domaćinstava u 1963. godini. Između visine dohotka i potrošnje svježeg voća i grožđa postoji veoma jaka do potpuna korelacija i pozitivni koeficijenti elastičnosti, i to u svim kategorijama domaćinstava.

Ova analiza ujedno otkriva da postoji i veoma jaka do potpuna korelacija i pozitivni koeficijenti elastičnosti potrošnje samo svježeg grožđa u zavisnosti od dohotka, i to opet u svim kategorijama domaćinstava.

Drugim riječima, s porastom dohotka u Jugoslaviji ne raste samo potrošnja svježeg voća i grožđa u agregatu, već i potrošnja samo svježeg grožđa. Porast njegove potrošnje također je stalan i opći, jer postoji na svim nivoima dohotka i u svim kategorijama domaćinstava.

Analizirana za sva domaćinstva prema broju članova, potrošnja svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa u zavisnosti od dohotka opet ima istu tendenciju, tj. tendenciju stalnog i općeg porasta.

Rezultati regresione analize tako omogućuju slijedeći opći zaključak:

Između dohotka i potrošnje svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa u Jugoslaviji postoji trajna i čvrsta veza, tj. stalna tendencija porasta njihove potrošnje usporedo s porastom realnog dohotka. Osim što je stalna, ta tendencija je i opća, jer postoji na svim nivoima dohotka, u svim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava i u svim domaćinstvima bez obzira na broj članova.

Budući da je realan dohodak po stanovniku u Jugoslaviji rastao, to je i potrošnja tih proizvoda morala rasti.

Za podmirenje rastuće potrošnje potreban je adekvatan porast proizvodnje. To znači da porastom potrošnje svježeg grožđa mora rasti i proizvodnja stolnog grožđa, tako da se širi osnovica za razvoj vinogradarstva.

4) OSVRT NA DOSADAŠNJE PROJEKCIJE POTROŠNJE SVJEŽEG VOĆA I GROŽĐA PO STANOVNIKU U JUGOSLAVIJI

Općenito uzevši, dugoročne projekcije potrošnje vinogradarskih proizvoda, posebno projekcije potrošnje svježeg grožđa, u nas su malobrojne i nesigurne. U projekcijama osobne potrošnje vino je često izostavljeno, dok je potrošnja svježeg grožđa obuhvaćena u potrošnji svježeg voća ukupno. Zato ne postoje realne projekcije potrošnje vinogradarskih proizvoda, a bez njih nije moguće izraditi ni realne projekcije vinogradarske proizvodnje. Osim pomanjkanja za to potrebnih pouzdanih podataka, osnovni razlog tome je periferni i površni tretman vinogradarstva u perspektivnim planovima.

Štoviše, nailazimo na potpuno neprihvatljive projekcije, koje su to čudnije što potječu od stručnih organa. Na primjer, Poslovni savez za voćarstvo i vinogradarstvo NR Hrvatske u 1959. godini predvidio je da će u 1963.

godini potrošnja svježeg grožđa po stanovniku u toj republici iznositi 30 kg (!?), tako da bi bila 2,5 puta veća od potrošnje u Italiji i među najvećima u svijetu.²

Navedeni podatak očigledan je dokaz o velikoj proizvoljnosti u projekcijama.

Isto vrijedi za projekciju Saveznog zavoda za privredno planiranje i (bivšeg) Sekretarijata SIV-a za poljoprivredu i šumarstvo iz 1959. godine, prema kojoj bi potrošnja svježeg grožđa (zajedno s bezalkoholnim prerađevinama izraženim u svježem stanju), po stanovniku u Jugoslaviji porasla od 7,6 kg u 1956/58. na 16 kg u 1965. i čak na 35 kg u 1970. godini.³

Pri tome je značajno da se — usprkos nerealnoj projekciji još ističe kako je predviđena potrošnja svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji u 1965. godini znatno manja (!?) od sadašnje potrošnje (tj. u 1956. godini — op. F. K.) u razvijenim zemljama (za koje se podaci ne navode!), dok bi u 1970. godini bila veća. Tako doslovce piše:

»I pored visokog predviđenog povećanja, potrošnja voća i grožđa (koja je iskazana posebno — op. F. K.) po stanovniku u 1965. godini još uvek znatno bi zaostajala u odnosu na sadašnju potrošnju u razvijenim zemljama, dok bi u 1970. godini naša potrošnja u svježem stanju prevazišla sadašnji nivo zemalja sa najvišom proizvodnjom.«⁴

Ranije izneseni podaci najbolji su dokaz kako je ta projekcija bila proizvoljna, odnosno nerealna.

U materijalima za perspektivni sedmogodišnji plan 1964—1970. godine predviđeno je da će potrošnja svježeg grožđa po stanovniku u Jugoslaviji u 1970. godini iznositi 12,3 kg, a potrošnja grožđanog soka 1 litru.⁵ Dok je predviđena potrošnja svježeg grožđa približno zadovoljavajuća, projicirana potrošnja grožđanog soka je nerealna.

U pripremnim materijalima za dugoročni perspektivni plan privrednog razvoja Jugoslavije 1957—1980. godine nema projekcija potrošnje vina i svježeg grožđa. Projicirana je samo potrošnja svježeg voća kao agregata.⁶

Osim realne projekcije potrošnje svježeg grožđa, potrebno je predvidjeti i promjene u njenoj strukturi. Tu posebno mislimo na odnos između stolnog i ostalog grožđa u potrošnji, koji kod nas nije poznat i određen. I oni podaci koji su objavljeni u stranim publikacijama, nisu pouzdani i nepoznato je kako su određeni.

² Poslovni savez za voćarstvo i vinogradarstvo NR Hrvatske: Program podizanja krupnih proizvođačkih i prerađivačkih objekata vinogradarstva na području NR Hrvatske za period 1959—1963. godine, Zagreb 1959. str. 6 (sapirografirano).

³ Savezni zavod za privredno planiranje i Sekretarijat SIV-a za poljoprivredu i šumarstvo: Stanje i perspektive razvitka voćarstva i vinogradarstva, Beograd, 1959. str. 14.

⁴ Ibid.

⁵ Savezna privredna komora — Savet za poljoprivredu i prehrambenu industriju Beograd: Materijal za perspektivni plan razvoja vinogradarstva i vinarstva 1964—1970. godine, Beograd, decembar 1963. godine, str. 20.

⁶ Savezni zavod za privredno planiranje — Sektor lične potrošnje i društvenog standarda: Lična potrošnja — projekcija promena u obimu i strukturi 1957—1980. godine, Serija A, Komunikacioni materijali, br. 6, Beograd, 14. III 1959. str. 7 i 12.

Tako smo u biltenu O.I.V-a našli podatke da je potrošnja (svježeg) grožđa i unutar njega potrošnja stolnog grožđa po stanovniku u Jugoslaviji iznosila: 1939. godine 6,7 i 1,8 kg, u prosjeku 1951/60 — 8,7 i 4,0 kg i 1960. godine 8,2 i 5,0 kg.⁷

Navedeni podaci, doduše, pokazuju tendenciju porasta potrošnje svježeg grožđa i nužnu promjenu u strukturi u korist stolnog grožđa, što je normalna posljedica vidljivo povećane proizvodnje stolnog grožđa u Jugoslaviji, ali se prikazani odnosi ne mogu prihvatiti. Također je nepoznato kako su ti podaci određeni, s obzirom na to da nema podataka o proizvodnji i načinu (strukturi) korištenja stolnog grožđa u Jugoslaviji. Iz podataka proizlazi da je Jugoslavija, usprkos nerazvijenijoj proizvodnji stolnog grožđa, već u 1960. godini imala veće učešće stolnog grožđa u potrošnji svježeg grožđa od Italije, što je nemoguće.

Zato bi trebalo odrediti stvarnu strukturu proizvodnje i potrošnje grožđa u Jugoslaviji, kako bi se mogla realno planirati potrebna proizvodnja stolnog grožđa. Naime, promjene u strukturi potrošnje svježeg grožđa mogu biti veće od promjena u njenoj visini.

ZAKLJUČAK

a) Potrošnja svježeg voća i grožđa u agregatu po stanovniku u Jugoslaviji raste, ali je malena;

b) Brže od potrošnje svježeg voća i grožđa raste potrošnja samo svježeg grožđa. Takvu tendenciju potvrđuju ne samo podaci iz bilanci, već i iz anketa;

c) Značenje svježeg grožđa u potrošnji svježeg voća i grožđa u Jugoslaviji veće je nego u većini drugih zemalja;

d) Između potrošnje svježeg voća i grožđa i samo svježeg grožđa i dohotka u Jugoslaviji postoji stalna i opća, veoma jaka do potpuna korelacija i pozitivni koeficijenti elastičnosti, i to u svim godinama, na svim nivoima dohotka, u svim socijalno-ekonomskim kategorijama stanovništva, i u svim domaćinstvima bez obzira na broj članova.

Potrošnja svježeg grožđa u Jugoslaviji stalno i općenito raste, što znači da raste i potrošnja stolnog grožđa i da se širi osnovica za razvoj vinogradarstva.

e) Potrebno je izraditi realnu, naučno utemeljenu i dugoročnu projekciju potrošnje svježeg voća i svježeg grožđa u Jugoslaviji, u kojoj će osim visine biti predviđena i struktura potrošnje svježeg grožđa, obzirom na stolno i ostalo grožđe. To je potrebno učiniti zato što promjene u strukturi mogu biti veće od promjena u visini potrošnje svježeg grožđa, odnosno mogu biti kombinirane, što se različito odražava na projekcije proizvodnje stolnog grožđa.

⁷ Bulletin de l'O.I.V., Vol. 36—369, p. 796.